

Ivan Cankar

POTEPUH MARKO
IN KRALJ MATJAŽ

Založba Bird Publisher, 2011

Naslov izvirnika:
Potepuh Marko in Kralj Matjaž
Ivan Cankar

Ivan Cankar, 1905
Copyright © Bird Publisher, 2011

Založba:
Bird Publisher
DP, založništvo, d. o. o., Levčeva ulica 13, 1234 Mengeš
Telefon: +386 (1) 723 78 28
E-pošta: info@bird-publisher.com
www.bird-publisher.com
Urednik: Damjan Plut
Oblikovanje: Grafiza
PDF in e-knjiga narejena: junija 2011

CIP - Kataložni zapis o publikaciji
Narodna in univerzitetna knjižnica, Ljubljana

821.163.6-32(0.034.2)

CANKAR, Ivan, 1876-1918
Potepuh Marko in kralj Matjaž [Elektronski vir] / Ivan Cankar. -
El. knjiga. - Mengeš : Bird Publisher, 2011

Način dostopa (URL): <http://www.bird-publisher.com/>

ISBN 978-961-279-106-3 (pdf)
ISBN 978-961-279-107-0 (mobi)
ISBN 978-961-279-108-7 (ePUB)

257251328

Vse pravice pridržane. Nobenega dela te knjige ni dovoljeno reproducirati, prenašati ali uporabljati v izvorniku ali v prevodu v kakršni koli obliki in s katero koli tehniko, elektronsko, mehansko, s fotokopiranjem, snemanjem ali s katerim koli sistemom za shranjevanje, obdelavo in prenos podatkov brez pisnega dovoljenja založbe.

Ta e-knjiga je namenjena vaši osebni uporabi. Ni je dovoljeno prodajati naprej ali podariti drugim osebam.
Če bi želeli to e-knjigo podeliti z drugo osebo, prosimo kupite dodatni izvod te e-knjige vsaki osebi, kateri bi jo radi podarili.
Če berete to knjigo, a je niste kupili ali ni bila kupljena za vašo osebno uporabo, potem bi bilo dobro, da bi si kupili vaš lasten izvod te e-knjige. Zahvaljujemo se vam, ker upoštevate in spoštujete avtorsko delo vseh sodelujočih avtorjev in založbe.

Vsebina

I	7
II	16
III	25
IV	32
V	41
VI	49

*“Kadar bo kralj Matjaž kraljôval,
onda bo kmetič dobro kmetôval.”*

I

»Posebno pa si še dobro zapomni, sin moj: kadar ugledaš krčmo ob poti, poženi konje in pokrižaj se trikrat!«

Tako je govoril oče in je umrl, Marko pa je ostal sam. Čisto sam je ostal; ne matere ni imel več, ne bratov, ne sester; sorodniki pa so bili razkropljeni po vsem božjem svetu.

Marko je pokopal očeta, nato je žaloval ves teden. Ni šel ne na polje, ne v gozd; zaklenil se je v hišo in ni govoril z nikomer. Sedel je opoldne za mizo in je lomil kruh, pa se je ozrl nenadoma in je poprašal:

»Kaj bi danes, oče?«

Očetov stol je bil prazen in odgovora ni bilo, Marko pa se je razjokal kakor otrok. Samotna je bila izba, tiha, kakor gozd ob poletnem poldnevu, ko se ne gane veter. In njegova duša je bila zmerom bolj samotna.

Ko je minilo sedem dni, je pomislil Marko:

»Kaj bi zmerom tako sedel v zaklenjeni hiši? Saj nisem ne bolnik, ne hudodelec!«

Ozrl se je skozi okno: jasen pomladanski dan, sonce se vozi po nebu!

»Greh je žalovati ob takem dnevu,« je premišljeval Marko. »Bog daj očetu večni pokoj – ampak sedem dni je minilo in spodobi se, da povabim sosede in prijatelje na sedmino.«

Tako je Marko storil. Vstal je in je odprl nastezaj okna in duri. Izginil je iz hiše mrtvaški duh in iz Markovega srca je izginila žalost.

Napravil je veliko pojedino, bogato gostovanje; celo iz sosednjih vasi je povabil znance in sedli so za obložene mize tudi ljudje, ki jih ni bil videl še nikoli v življenju. Marko pa ni prašal po imenu in rodu: – »Miza je pogrnjena, na, pij in jej!«

Pa so pili in jedli do pozne noči, do svetega jutra, do belega poldneva.

Od začetka je bila družba tiha, resne so bile besede. Kmalu pa je napolnil izbo veseli vinski duh in samo še na črnih suknjah se je poznalo žalovanje, v besedah ga ni bilo več in tudi v srcu ne.

Ko je izpraznil Marko deseti kozarec in so se mu misli močno omeглеle, se mu je zazdelo, da ga je nekdo narahlo potrkal po rami.

»Posebno pa si še zapomni, sin moj: kadar zagledaš krčmo ob poti, poženi konje in pokrižaj se trikrat!«

Nekoliko se je prestrašil Marko, nato pa je vzdignil polni kozarec.

»Ej, očka, Bog vam daj večni pokoj, – kaj mi še ob svoji sedmini ne privoščite kozarca?«

In vstali so omahovaje in so trkali, da je lilo vino na mizo, na tla.

»Rajnim nebesa,« je klical Marko, »nam pa vino!«

Bučna vinska radost se je razlegla po krčmi, s hripavimi glasovi so peli vesele pesmi. Toda večer je dolg, še daljša je noč; utrudili so se, nekaterim so klonile glave in nekdo je v kotu glasno zasmrčal.

»Kaj?« je zaklical Marko ves jezen.«Ob sedmini mojega očeta boste smrčali za mizo? Ali sem vas zato vabil?«

Poskočil je in je vzel harmoniko in jo zagodel. Takoj so se zdramili zaspani gostje, zažvenketali so kozarci na mizi, prevračali so se stoli, stresel se je pod – hej, črni gostje so zaplesali urno polko.

Tedaj pa se je že svetlikalo skozi okno, megle so se vzdigale, dan je prižgal na hribu svetlo luč.

Prišla je mimo kmetica; na polje je šla.

»Ljudje nekrščanski, ob sedmini plešejo, ob svetem jutru!«

Pokrižala se je in je šla mimo.

Pa je prišel mimo kmet; v gozd je šel.

»Ob delavniku pijo, ne bodo ga imeli za praznik!«

Pljunil je in je šel mimo.

Dolge so ure od jutra do poldneva, dolge so v krčmi. Marko se je utrudil in je postavil harmoniko za peč. Gostje so se sprli, kričali so vsenavzkriž, bili so s pestmi ob mizo, s petami ob tla in naposled so se stepili.

»Kaj?« je zaklical Marko. »Ali sem vas zato vabil, da bi se stepili ob moji sedmini?«

Takoj so planili nanj, pretepli so ga dodobrega in so ga vrgli pod kap, harmoniko pa so vrgli za njim.

Marko je prišel domu, sam Bog vedi kako in je spal do noči in še vso noč do jutra. Ko se je zdramil, ga je bolela glava. Premišljeval je in šele po dolgem premisleku se je spomnil, da mu je umrl oče in da je obhajal sedmino. Lotila se ga je žalost.

»Tako sem spoštoval očeta in besede njegove!«

Ali žalost ni bila globoka in tudi ne dolga. Začutil je veliko žejo.

»Klin se s klinom izbija, pijanost se preganja z vinom!«

Tako je preudarjal in se je vrnil v krčmo. Vrnil se je v krčmo in je pil, dokler se ni znočilo.

»Dolgčas nam je ob samem vinu in besedah!« je zaklical pijan. »Krčmar, prinesi karte!«

Marko je kartal do jutra, nato se je opotekal domu. Srečal ga je sosed in se ga je ognil. »Kaj te ni sram lepega dneva, Marko? Ne orješ, ne seješ, kako boš žel?«

Marko pa se je razsrdil v svoji pijanosti.

»Brigaj se zase in za svojo staro! Jaz bom oral in sejal, kadar bo meni volja!«

Nato je legel in je spal do večera.

»Glej, že spet sem prespal ves dan!« je zaklical, ko se je zdramil. »Drugi so na polju, jaz spim!«

Spet se ga je polotila žalost, bila pa je še manj globoka in še bolj kratka nego kdaj poprej.

Pogledal je skozi okno; mrak je bil zunaj, sosedje so se vračali s polja.

»Kaj bi zdaj, ko je že mrak?« je pomislil Marko.«Zdaj ne bom hodil na polje! Lepa reč bi bila, da bi delal ponoči, podnevi pa spal!«

Marko se je vrnil v krčmo.

»Prinesi karte, krčmar!«

In Marko je igral vso noč s potepuhi, cigani in kontrabantarji.

Ali na svetu je vse minljivo, denar še celo. Vino je drago, cigan je slepar.

Nekoč si je pomel oči, ves zaspan in len, in je zavzdihnil iz skesanega srca.

»Marko, kje je tvoj denar? O krčmar, o cigani, kontrabantarji!«

Toda sredi kesanja in žalosti je začutil žejo in takoj so bile njegove misli vse drugačne.

»Kaj bi brez denarja? Za koga pa je hranil oče, nosil v mesto bele krone, če ne za sina?«

In kmalu je uganil.

»Saj imam tako opravila v mestu! Popeljem se tja, pa vzdignem še tisto. Kaj bi brez denarja?«

In zraven je še pomislil:

»Lepo je mesto, veselo življenje je tam! Zakaj bi se malo ne razvedril, ko mi je umrl oče?«

Ni še ozrl po hiši, ni pogledal v hlev in tudi s posli se ni pomenil. Napregel je in je pognal. Podil je po cesti, čez klance, v dolino, po zeleni ravni. Mudilo še mu je pač. Ko je došel v mesto, je stopil takoj in je vzdignil denar. Lepi so bili bankovci, še čisto novi, in Marku je bilo prijetno pri srcu, ko je čutil na prsih debelo listnico. Stopal je po širokih mestnih ulicah ponosen kakor cesar.

»Zdaj pa pokusimo, kakšno vino točijo v mestu!«

Marko je pokušal in vino mu je bilo tako pogodi, da je pokušal do večera.

»Kaj bi se vračal zdaj domu, ko je že noč?« je pomislil. »Pot je slaba in razbojnikov je veliko na svetu!«

Ni se bal Marko slabe poti in tudi razbojnikov ne; ampak Marko je šel rad najprvi iz cerkve in poslednji iz krčme. Dolgčas mu je bilo samemu in tako je sedel med veselo družbo, med voznike in mešetarje. Takoj se je po- bratil z njimi in jih je napajal; kartali so vso noč in vso noč je izgubljal pijani Marko. Zjutraj pa je prešteval bankovce in je povsili glavo: razleteli so se bili, kakor da bi bil veter zapihal mednje.

»O prekanjeni mešetarji! O sleparski vozniki!« je zavzdihnil Marko in žal mu je bilo lepih, pisanih bankovcev. Ali Marko ni bil rad žalosten in potolažil se je kmalu.

»Ej, ostalo je še dovolj! Če bi jih snoči ne bil zaigral, bi jih pač drevi! Nisem se potil za denar, zakaj bi jokal za njim?«

Napregel je in žvižgal je veselo, ko se je vračal domov. Listnica res ni bila več rejena, pa tudi prazna ni bila. In dokler je bila v žepu svetla krona, se Marko ni brigal za včerajšnji dan, za jutrišnji dan še celo ne.

Ustavil je pred hišo in je skočil z voza, vrgel vajeti hlapcu ter se napotil naravnost v krčmo.

»Komaj sem se povrnil, ves še truden od dolge vožnje pa bi že na delo?«

Tako je mislil.

Prijazno ga je pozdravil krčmar, še bolj prijazno ga je pozdravila žejna družba. Najbolj vesel pa je bil Marko sam.

»O domača krčma! O domača kapljica!« je zaklical s solzami v očeh in je napajal vse potepuhe, ki so se prikazali na pragu, vse berače in popotnike. Ko se je nagnil večer, je slekel suktnjo, zagodel je na harmoniko in je plesal sam sredi izbe.

Tako je Marko pil in je godel in plesal vso lepo pomlad in vse poletje do vročega srpana.

In tedaj se je zgodilo, da je prišel vihar ob belem dnevu, velik in silen; usula se je toča, grozna kakor nikoli, izlila se je povodenj od črnega neba, kakor trstje se je klanjalo drevje in se je lomilo. Pa se je zjasnilo nebo, še vse rosno je bilo, kakor objokano. Glej – polja pomendrana, kakor od ti-sočernih konjskih kopit, kakor od silne vojske, prihrule izza gore; drevje okleščeno, golo.

Stopil je Marko v krčmo – krčma je bila prazna. Stopil je na cesto – cesta je bila prazna. Dalje je šel Marko, ves začuden, in je prišel na polje. Tam na njivi, glej tam na njivi kleči človek! Mirno kleči, glavo povešeno, čelo uprto ob pesti.

Marko je šel dalje in je srečal soseda, ki se je vračal s polja.

»Odkod, sosed?«

Sosed pa mu ni odgovoril. Tiho je šel mimo njega, s povešeno glavo, njegove oči pa so bile rdeče kakor od solza.

Marko se je začudil.

»Zakaj so ljudje tako potrti?«

Zaslišal je s ceste krik, jok. Prišle so mu ženske naproti, šle so mimo in so jokale.

»Bog se usmili!«

Tedaj pa se je domislil Marko in se je zasmel veselo.

»Orali ste in ste sejali, o ljudje; – kje je zdaj vaša žetev? Jaz nisem oral in nisem sejal, pa me ni strah ne toče, ne slane!«

Prestrašile so se ženske njegovih brezbožnih besed in so se pokrižale; tudi kmet na njivi ga je slišal in je vzdignil pest.

»Ej,« je premišljeval Marko, »dolgočasni so ljudje v teh krajih! Ni več vesele besede iz njih ust, niso ne za pijačo, ne za godbo, ne za ples! Še sam bi človek splesnil med njimi! Kam bi se obrnil? Tam doli na Hrvaškem, tam je dobro vino in tam so veseli pivci! Tja se napravim!«

Nič ni veliko premišljeval; napregel je in se je popeljal na Hrvaško.

Sam Bog vedi, kaj je počel tam doli! Potepal se je pač s pijanci in cigani, popival in kartal, da je bila žalost in sramota. Najprvo je zapravil ves denar, nato je prodal voz in konje, naposled še suknjo, dokler ni pijan in napol nag obležal na cesti, ljudem v pohujšanje in zasmeh. Usmiljen voznik ga je ošvrknil parkrat pošteno z bičem, kakor se je pač spodobilo, nato pa ga je naložil kakor vrečo in ga je prepeljal čez mejo, nekrščansko pijanega, kakor je bil.

Na vozu se je streznil Marko.

»Ali sta ohromeli, kljuseti?« je zaklical jezno, ko sta stopala konja počasi in previdno.

Voznik je vzel pipo iz ust, pljunil je na cesto in se je okrenil k Marku.

»O ti pijana duša, nekrščanska, ne zmerjaj mojih konj, ki vesta vselej, kdaj imata zadosti! Pa povej rajši, odkod si in čigav, zato da bom vedel, kje naj te odložim!«

Marko se je začudil in se je čudil zmerom bolj. Pogledal je konja – ne, konja nista njegova! Pogledal je voz – tudi voz ni njegov! Mel si je oči vščipnil se je v nos – ne niso sanje!

»Kod pa si hodil, Marko? Kaj si počel?« se je poprašal natihoma in zaključvalo mu je kesanje v srcu.